

Sappho van Lesbos

GO
DEN
GEL
IJK *fragment 31*

Een collectie van 36 vertalingen
verzameld door **MIEKE DE VOS**

GODENGELIJK

Sappho van Lesbos

Godengelijk

fragment 31

Een collectie van 36 vertalingen
verzameld door Mieke de Vos

Carptim
Nijmegen 2024

INHOUD

De tekst	7
De vertalingen	11
Een naschrift	51
De bronnen	63
Noten	69
Over de vertalers	73

DE TEKST

φαίνεται μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν
ἔμμεν' ὤνηρ, ὅττις ἐνάντιός τοι
ἰσδάνει καὶ πλάσιον ἄδου φωνεί-
σας ὑπακούει

καὶ γελαίσας ἱμέροεν, τό μ' ἦ μὰν
καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόαισεν,
ὡς γὰρ ἔς σ' ἴδω βρόχε' ὡς με φώναι-
σ' οὐδ' ἐν ἔτ' εἴκει,

ἀλλ' ἄκαν μὲν γλῶσσα τῆαγε λέπτον
δ' αὐτικά χρωῖ πῦρ ὑπαδεδρόμηκεν,
ὀππάτεσσι δ' οὐδ' ἐν ὄρημ', ἐπιρρόμ-
βεισι δ' ἄκουαι,

τέκαδε μ' ἴδρως ψῦχος κακχέεται τρόμος δὲ
παῖσαν ἄγρει, χλωροτέρα δὲ ποίας
ἔμμι, τεθνάκην δ' ὀλίγω' πιδεύης
φαίνομ' ἔμ' αὐται·

ἀλλὰ πὰν τόλματον ἐπεὶ τκαὶ πένητατ

DE VERTALINGEN

Gelukkig, die by u, alleen voor u mag blaaken;
Die steeds 't vermaak van u te hooren spreken heeft,
En die gy menig lonkje, en dartel kneepje geeft.
Kan zelfs het Godendom zoo groot een vreugdt wel
smaaken?

Ik voel een heete gloedt in beî myne oogen kruipen,
Die zich door vleesch, gebeente, en ingewanden spreit,
Zoo draa 'k uw aanschyn zie zoo vol bekoorlykheit,
En 'k vind noch tong, noch stem, in die verliefde stuipen.

Een dikke nevel dekt myne oogen, en ik derf
't Gebruik van myn gehoor, ik val, geheel bezweeken,
In zoete flaauwten neer; myn mondt en wang verbleeken.
Ik yze, ik beef, ik ril, ik zieltoog, en ik sterf.
Maar als men niets meer heeft dan moet men alles
waagen...

Pieter le Clerq
1719

Naar Sappho

Hij dingt naar 't heil der Goôn, die, over u gezeten,
Gestaag u ziet en hoort, wien steeds u gunst verblijdt:
Hij wordt, die in uw arm een wereld mag vergeten,
Van Goden zelfs benijd.

o Gadelooze lach, o zielvervoerende oogen,
Gij stookt den fellen gloed, door wien ik gansch verteer:
Gij rooft me, als ik u zie, en denk- en spraakvermogen: -
Ik vind geen woorden meer.

Ik voel mijn tong geboeid en 't flauw gezigt mij breken:
Een wezenloos gesuis belegert mijn gehoor:
Een vlam, een heimlijk vuur, een brand niet uit te spreken
Woelt al mijne ad'ren door.

Reeds staat het kille zweet op mijn verbleekte wangen,
Meer bleek dan 't groen des velds met witte rijp bedekt.
Ik ril, ik ijs, ik zwijm, als door den dood bevangen,
Aemechtig uitgestrekt.

David Jacob van Lennep
1797

Gelukkig, die u zien, die u gestaâg mag hooren,
Aan wien uw lieve mond een vriendlijk lachje biedt!
Geene aardsche vreugde haalt bij 't heil aan hem beschoren,
Zelfs die der goden niet.

Het denkbeeld dezer vreugd doet al mijn leden beven,
Mijn hart met hevigheid in mijnen boezem slaan.
Ik voel mij van besef, ja van de spraak begeven,
Als 'k u zie voor mij staan.

Mijn tong is als verstijfd, 'k voel heel mijn ligchaam schokken,
Terwijl een hevig vuur door al mijn aadren gloeit.
Mijne ooren suizen; 't oog wordt met een mist betrokken,
Aan uw gezigt geboeid.

Het kille zweet breekt me uit, stroomt langs mijn ligchaam
neder,
En al het rood verdwijnt van mijn verbleekt gezigt.
'k Zink eindelijk zwijmend neêr, en naauwlijks groet ik weder
't Verduisterd levenslicht.

Maar, die behoefdig is, moet alles stoutlijk wagen. —

Matthijs Siegenbeek

1811

Aan een meisje

Die man schijnt mij gelijk te wezen aan de goôn,
Die 't zoet genoeg smaakt, om over u te zitten,
En hoort van uwe stem den liefelijken toon,

En ziet uw lieven lonk, die mij het hart zoo zeer
In liefde ontbranden doet; doch mag ik u aanschouwen,
Dan heeft mijn stem terstond geluid noch klanken meer

En stom is mijne tong; een tintlend vuur doorkruist,
Op 't eigen oogenblik, mijn gansche ziel en leden –
Mijne oogen zien niets meer; mijn oor alleen nog ruischt.

Het klamme zweet druipt langs mij neêr; een rilling maakt
Zich van mij meester; 'k ben zoo bleek als dorre kruiden,
'k Ben ademloos, – ja 't schijnt, dat mij de dood genaakt.

Gerardus Dorn Seiffen

1821

Hy, dunkt my, heeft een Godenleven,
Die immer aan uw zij' mag kleven,
En op uw lippen 't woord verrast;
Het lachjen om uw mond ziet zweven.
En op uw minste lonkjens past.

Maar my, my heeft dat zoet der oogen
Het hart ten boezem uitgetogen,
Mijn tong en aders doen verdroogen.
Van d' eersten aanblik van uw schoon,
Doorzweeft een vluchtig vuur mijne aâren,
'k Zie niets dan nevels om my waren,
En hoor in 't zuizend oor geen menschelijke toon.

Een ijskil zweet gutst langs mijn leden;
Mijn kniën wagglen onder 't treden;
Een sidtring grijpt my aan, die hand en arm ontwricht
En 't bloed in d'aderslag doet beven;
'k Ben uitgebleekt als 't gras gevallen voor de zicht;
'k Gevoel 't my naadrend uur van sneven;
Mijn borst gaat d'ademtocht begeven,
Mijn oog het licht.

Doch alles mag men zich verstouten,
Als 't uiterst van de nooddruft prangt.

Willem Bilderdijk

1821

Aan een schoone

Wel hem! die, aan uw zij, uw teedre stem mag hooren;
Wiens blik den lach verrast, die kleurt op lip en koon:
Hij is door 't Godendom ten lievling uitverkoren;
Hij evenaart de goôn.

Wen u mijn oog ontwaart, begint mij 't hart te jagen,
En 't bloed stroomt, als gezweept, door de âdren op en nêer;
Mijn tong ligt zonder spraak, en, om mijn leed te klagen,
Vinde ik geen klanken meer.

Een ligt en vlugtig vuur komt door mij leên gevlogen:
Een kil en magtloos zweet breekt me op het voorhoofd door;
Het duister van den nacht omvangt de brekende oogen,
En 't suist en ruischt me in 't oor.

Als door een koorts vermand, vangt 't ligchaam aan te beven;
Een vaal en doodlijk bleek bedekt mij 't aangezigt:
Ik kwijn, ik zwijm, en schei, van eeuw'gen nacht omgeven,
Weldra van 't levenslicht.

Jacob Theodoor Büser
1836

Goôn-gelijk schijnt dées me te zijn, de man die
over ú zit, dichte geschoven, welke
zit en, waar zoet zingend ge zijt, het mag, uw
zang te beluisteren,

'wijn ge licht, drift-wekkende; zóo dat 't hart me
gaat met flap-wiek vliegen ter borst, hetgene
doet, dat, daar 'k aanschouwen u mag, ik plots geen
woorden en vind meer.

Want geheel mijn tonge verlamt, subtiel gaat
ijlings vuur door 't lijf en alonder huid mij;
waar mijn oog niet langer en ziet, en de oore
zwijmt van het suizlen.

Water vloeit leên-óver me; beven tast mij
ganschlijk aan; nog groener dan zoden gras, zoo
ben 'k; en 'k schijn mijn eigen alsof ik reede
ware te sterven.

Karel van de Woestijne
1908

Hij lijkt mij gelijk aan een God te zijn,
die tegenover u zit en dichtbij u
zachtsprekend, toehoort en
verlangensvol lacht;
want mijn hart in mijn borst verschrikt,
wanneer ik u even zie,
dan komt er niets meer
van mijn stem.
maar mijn tong is gebroken en een fijn vuur
is terstond onder mijn huid gelopen,
en uit mijn oogen zie ik niets,
en mijn ooren gonzen.
en het zweet breekt mij uit
en een siddering grijpt mij geheel aan,
en ik ben bleeker dan gras
en ik schijn bijna te sterven.

Herman Gorter
1927¹

Heimelijk verlangen

Die man lijkt mij godegelijk te wezen,
Die van tegenover gezeten behoort
Hoe gij vlak nabij in uw zoeten stemval
Over en weêr praat

En verlangenstekelend lacht, wat noodschiks
In mijn borst het hart mij in angsten opjaagt;
Immers amper zie ik u aan – geen woord meer
Laat zich verklanken,

Maar mijn tong blijft star en gebroken; aanstonds
Onderloopt een sijpelend vuur mijn leden,
Niet meer kan ik zien uit mijn oogen, gonzend
Suizen mijn ooren;

't Vocht breekt me alzijds uit, en van top tot teenen
Vangt mij beving, valer dan gras verbleek ik;
Nog een oogenblik, en in alverbijstring
Voel ik mij sterven.

Pieter Cornelis Boutens
1928

Oog in oog

Aan de Goden schijnt mij gelijk te wezen
Mensen-kind dat recht in het aanzicht u-waart
Nederzit en hoort van nabij uw zacht aan-
Zingende stemklank,

En uw lachen smachtwekkend zoet, dat ach, mij
In de borst het hart met verwarren bijstert;
Want zie ik één blik u maar aan – geen klank meer
Vind ik voor woorden;

Maar gebroken ligt mij de tong, een tint'lend
Vuur opeenmaal vliegt over al mijn leden;
Met mijn ogen zie ik geen ding, een dreun door-
Bonst mij de oren.

Alzijds vloeit het zweet van mij neer, een sidd'ren
Gans bevangt mij, valer ontkleurd dan veldgras
Ben ik – weinig meer nog ontbreekt en stervend
Ziet ge mij voor u.

Maar wat is als 't kwam, het moet al gedragen,
...

Johannes David Meerwaldt
1945

Die schijnt mij den goden gelijk te zijn, de
Man, die tegenover U nederzit en
Aanhoort, stil, zo dicht U nabij, den zoeten
Zang uwer woorden,

En uw lach, harts diepten ontweld – wat mij in
Trouwe 't hart hierbinnen van angsten opjoeg!
Want zo 'k U slechts even bezie, er vloeit geen
Sprank van geluid meer,

Maar mijn tong ligt lam en gebroken, aanstonds
Komt een prikkend vuur m'aan de huid gerezen,
Blind van ogen staar ik in 't niet en suizend
Gonzen mijn oren.

't Kille zweet gutst langs mij omlaag, een beven
Grijpt me gans, groenbleek ben ik, valer bleek dan
Veldgras, ja als een op sterven na dode,
Schijn ik mijzelf toe.

Maar, wat eenmaal is, het moet ál verduurd zijn...

Wolter Kuiper
1951²

Aan de goden gelijk schijnt mij de man die
tegenover je zit en dan van dichtbij
luistert naar de klank van je stem, je zacht en
vrolijk gebabbel

en je lach zo bekoorlijk. Maar mij huivert
daarbij 't hart in de borst en krimpt verbijsterd:
als ik jou één ogenblik ook maar aanzie
heb ik geen stem meer,

want dan barst mij de tong, en vuur dat tintelt
stijgt mij snel naar de huid op, met mijn ogen
kan ik niets meer zien en een dof gesuizel
gonst in mijn oren.

Dan breekt uit mij het zweet, een rilling golft mij
over het hele lijf, en valer dan veldgras
ben ik, veel scheelt het niet, dicht bij de waanzin,
dicht bij het doodzijn.

Evert Straat
1961

Hij schijnt mij aan goden gelijk
te zijn, die man die tegenover U zit
en U dichtbij zoet
hoort spreken,

en lachen liefelijk, wat waarlijk mij
het hart verbijstert in mijn borst:
want nauwelijks heb ik vluchtig
naar U gekeken, of geen geluid kan
ik meer uiten

doch mijn tong is verlamd en terstond
is een fijn vuur gelopen onder mijn huid,
met de ogen kan ik niets zien en
suizen doen mijn oren.

Het zweet stort zich over mij uit,
beven heeft mij geheel in zijn greep,
bleker dan gras
ben ik, dicht bij het sterven
schijn ik mezelf te zijn.

Doch alles is te dragen...

Jan Coenraad Kamerbeek
1969

Gelukkig als de goden lijkt
mij de man die vlak
tegenover jou zit en luistert
naar je mooie stem

en lieve lach zodat plots
mijn hart in mijn borst bonst
zodra ik naar je kijk
stokt mijn stem mijn tong is gebroken,
een licht vuur loopt door
mijn huid, ik zie niets meer
mijn oren suizen

zweet stroomt van mij af
een beven bevangt me
ik ben groener dan gras
het lijkt of ik dood ga

maar alles is te dragen
als...

Paul Claes
1985

Voor mij is de man
die tegenover je mag zitten
een god

Hij luistert geboeid
naar je verrukkelijke stem
jouw heldere lach die
mijn hart zo hevig doet kloppen

Als ik je maar even ontmoet
verstijft mijn tong
trilt er een fel vuur
door mij heen

valt er een waas voor mijn ogen
mijn oren suizen
het zweet breekt me uit
mijn lichaam beeft

ik word bleker dan
verdord gras
Dood lijkt nabij

Aart Wildeboer en
Pierre Suasso de Lima de Prado
1985

bijna als de goden moet hij zijn lijkt mij
hoe hij tegenover jou zit die man en
van dichtbij jouw plezierig stemgeluid kan
beluisteren en
jouw lach die naar meer smaakt waarvan toch mij min-
stens het hart zou bonken in de borst want ik
even maar hoeft ik jou te zien of mijn stem-
banden gaan staken
lam ligt in mijn mond de tong lichte vonkjes
vliegen door mijn vel ineens met mijn ogen
zie ik niks dan mist en snorrend gerommel
zoemt in mijn oren
een zweetbui breekt los bibberen begint in
alle spieren bleker nog dan gehooïd gras
ben ik het lijkt mij dat er weinig nodig
is of ik ga dood
maar alles is draagbaar wanneer

Weia
1987

Ik vind dat hij een god is –
de minnaar die vóór je zit
en tegen je wang je tedere
woorden hoort

je lief hoort lachen – wat mijn
hart deed schokken in mijn borst.
Als ik naar je kijk staan al mijn
woorden stil.

Mijn tong wordt stom. Fijn vuur
glijdt door mijn snelle huid. Mijn
ogen worden blind. Mijn oren
duizelen.

Klam zweet loopt over mij en
heel mijn lichaam beeft. Ik ben
bleker dan gras: ik voel de
dood vlak bij.

Laat mij dit verdragen – want ...

Johan Boonen
1997

Mij lijkt hij de goden gelijk
die man, zoals hij daar zit
naast jou en van vlakbij
luistert naar die heerlijke stem

en die opwindende lach van jou, het laat
mijn hart razen in mijn borst.
Want als ik een glimp van je opvang,
dan kan ik niet meer praten,

ja, mijn tong is geknakt, ineens
rende een vlammetje onder mijn huid,
ik zie niets meer met mijn ogen,
hoor alleen gegons,

zweet stroomt van me af,
ik ril over mijn hele lijf, valer dan hooi
ben ik, er lijkt maar weinig nodig
of ik ga dood.

Maar ik kan het allemaal aan, omdat
...

Hans Warren en
Mario Molegraaf
1999

Hij lijkt me aan de goden gelijk te zijn,
de man die tegenover jou mag zitten,
en van dichtbij hoort hoe je zachtjes praat,
met mooie stem,

en hoe je lieflijk lacht, wat bij mij altijd
mijn hart achter mijn ribben heftig laat slaan.
Zodra ik maar even naar je kijk verstomt
mijn stem volledig,

mijn tong ligt gebroken in mijn mond, meteen
kruipt er een rafijn vuur onder mijn huid,
mijn ogen zien niets meer, een machtig gonzen
vult mijn oren,

zweet breekt me uit aan alle kanten, een trillen
neemt bezit van me, bleker dan verdord gras
ben ik, slechts een paar korte stappen nog en
ik lijk te sterven.

Maar alles is te verdragen, als zelfs een
onder armoede gebukt mens ...

Mieke de Vos
1999

Die man lijkt mij de gelijke van de goden,
die tegenover jou zit en van dichtbij
luistert naar je zoete stem en lieflijke lach,

wat mijn hart in mijn borst doet bonzen.
Want zodra ik maar even naar je kijk
stokt mijn stem en gebroken

ligt mijn tong, een tintelend vuur
is onder mijn huid gaan lopen.
Met mijn ogen zie ik niets, mijn oren suizen.

Zweet stroomt van mij af, een beven
bevangt mij geheel. Bleker ben ik dan gras.
Het is alsof ik niet ver ben van de dood.

Maar alles is te dragen, want ...

Michiel Op de Coul
2000

Godegelijk

Godegelijk schijnt de man mij te wezen
die oog in oog tegenover jou neerzit
nader de lieflijke klanken vernemend
van je gefluister

en hoe verlokkelijk je lach! In mijn binnenst
wordt mij de hartslag versneld en ontregeld.
Zie ik je áán slechts, dan komt van mijn lippen
zelfs geen geluid meer.

Zó ligt mijn tong verlamd; onder mijn leden
loopt met zacht knisteren plotseling koortsvuur
mijn ogen houden geen beeld vast; het bonst en
bruist in mijn oren.

Zweet breekt mij overal uit, en een rilling
gaat door mijn lichaam rond; vaalgroen als hooigras
ben ik geworden en – zwijgend van onmacht –
bijna gestorven.

Anton van Wilderode
2002³

Die man lijkt mij gelijk te zijn
aan de goden, hij die naast jou zit
en van dichtbij jouw zoete
stem hoort

en jouw lieflijk lachen, wat mijn hart
in mijn borst doet opvliegen.
Zelfs als ik maar kort naar je kijk, kan ik
niet meer spreken,

maar mijn tong breekt, een zacht
vuur verspreidt zich onder mijn huid,
mijn ogen zien niets meer en
mijn oren suizen,

koud zweet stroomt van mij af, rillingen
bevangen mijn hele lichaam, ik ben bleker dan
gras, en het is haast of ik dood ben,
zo lijkt het mij.

maar alles kan verdragen worden, want
zelfs een arme man ...

André Lardinois
2023⁴

Mij dunkt, hij moet wel een god gelijk zijn
de man die daar vlak tegenover jou
gezeten is en van dichtbij je lieve
stem kan horen
en hoe verleidelijk je lacht, het laat zo waar
mijn hart overslaan in mijn borst:
en als ik even in je richting kijk, is 't net of
m'n stem hapert;
mijn tong verstijft, en hele kleine
vlammetjes zijn onder m'n vel gekropen,
met mijn ogen zie ik niets meer, en mijn
oren suizen.
koud zweet druipt van me af, ik krijg de bibber
over heel m'n lijf; groener dan een grasveld
ben ik; het scheelt geen haar of ik ben dood
mij dunkt ...

Guy Debognies
2023?

Gezegend als een god vind ik
de man die daar zo bij jou zit
en van vlakbij jou horen mag
als jij charmant en prettig praat,

terwijl je zoet en lieflijk lacht:
dan springt mijn hart op in mijn borst,
want als ik jou slechts even zie,
dan stukt mijn stem plots in mijn keel,

mijn tong voelt stug en ligt verlamd,
een rafijn vuur glijdt langs mijn huid,
mijn ogen zijn volkomen blind,
mijn oren horen slechts gegons,

het zweet loopt langs mijn lijf omlaag,
mijn hele lichaam trilt en beeft,
ik voel me vaal en klam als gras
en lijk vanbinnen bijna dood.

Nu, alles is te dragen als ...

Tom Ingelbrecht
1 mei 2023

hij lijkt me gelijk aan de goden
die man die tegenover jou zit
en van dichtbij je zoete stem
toehoren kan

en ook je lieve lach – want het hart
in mijn borst raakt van slag
zodra ik naar je kijk dan wordt
mijn spreken leeg

dan breekt mijn tong en duikt
fijn vuur onder mijn huid
zodat ik niks dan vlekken zie
geflakker hoor –

mij omklemt het klamme zweet
en alles in mij beeft ik ben zo groen
als gras maar dor en bijna dood
zo lijk ik mij
toch moet je alles durven
want zelfs in gebrek

Kyrke Otto
25 mei 2023

Hij schijnt mij gelijk aan de goden
te zijn, de man die tegenover jou
zit en naar jou luistert, dichtbij,
terwijl je vrolijk zingt

en aantrekkelijk lacht, wat steeds weer
het hart in mijn borst sneller doet kloppen.
Want ook al zie ik je maar even,
kan ik plots niet meer spreken.

In plaats daarvan hapert mijn tong,
een heerlijk vuur verspreidt zich snel
onder mijn huid, mijn ogen zien niets meer,
mijn oren suizen,

het koude zweet breekt mij uit en ik tril
over heel mijn lijf, ben groener
dan gras, en lijk mezelf
op sterven na dood.

Maar alles is dragelijk als ...

Susanne Borowski
4 juni 2023

Mij dunkt dat hij aan u gelijk is aan de goden, die man, wie ook hij moge zijn, die tegenover u zit en naar uw betoverende stem luistert en lacht onder de zoete klanken. Ja, mijn hart klopte hevig in mijn borst.

Want wanneer ik u even aankijk, voel ik niets meer in mijn ledematen. Mijn tong verstijft, en plotseling een lichte vlam loopt onder mijn huid. Mijn ogen kunnen niets meer zien, mijn oren suizen.

Een koude zweet overvalt mij en beving grijpt mij aan, ik word bleker dan welke dood dan ook, en ik lijk weg te zinken in de aarde.

Maar alles durf ik te doorstaan, zelfs armoede, als...

(Opmerking: Het gedicht eindigt abrupt en het lijkt erop dat het onvolledig is, omdat de laatste regel niet voltooid is.)

Chat GPT in opdracht van
Susanne Borowski
27 juli 2023

Susanne ging met het programma in gesprek over zijn gebrekkige beheersing van de Griekse grammatica en zijn onvermogen om zulke wezenlijke kenmerken van poëzie als metriek weer te geven. Ze ontving het volgende antwoord:

Je hebt gelijk dat menselijke vertalers vaak beter in staat zijn om de complexiteit en nuances van een oud Grieks gedicht zoals dat van Sappho te begrijpen en te vertalen. Hoewel ik als AI-taalmodel mijn best doe om nauwkeurige en begrijpelijke vertalingen te bieden, zijn er nog steeds beperkingen in mijn begrip en gevoel voor poëtische nuances.

Menselijke vertalers, vooral die gespecialiseerd zijn in klassieke talen zoals het Oudgrieks, kunnen een dieper begrip hebben van de culturele context, de dichterlijke stijl en de subtiele betekenissen die in de tekst verscholen liggen. Ze kunnen ook beter inspelen op de emotionele en esthetische aspecten van het gedicht, waardoor een rijkere vertaling ontstaat.

Ik waardeer de gelegenheid om te proberen te vertalen en te leren van mijn fouten. Als je verdere vertalingen of vragen hebt, aarzel dan niet om het te vragen! En in geval van complexe poëzie en literaire werken, raad ik je ten zeerste aan om een ervaren menselijke vertaler te raadplegen voor een nog verfijndere interpretatie.

Het lijkt mij dat zij, gelijk aan goden, diegene is, Een mens die tegenover jou staat, Wanneer zij zoet spreekt, luister je vol aandacht, En wanneer ze lacht, betovert ze je volkomen. Dit is wat er met mij gebeurde toen ik haar zag.

Want zodra ik haar zag, mijn tong verstijfde, En ik kon niet meer spreken. Een subtiel vuur raasde door mijn huid, Mijn ogen werden blind, ik kon niets meer zien, En mijn oren suisden van het geluid.

Een koude zweet brak uit op mijn rug, Angst greep mijn hart, en mijn gelaat verbleekte als nooit tevoren. Ik voelde dat ik aan het sterven was, En toch, ik zou alles trotseren, zelfs armoede, voor haar liefde.

Chat GPT in opdracht van
Susanne Borowski.

De opdracht was om een
'feministische' vertaling te maken.

27 juli 2023

Die man is bovenaards sterk
denk ik, want hij zit bij jou
en hoort vlak bij jou jouw
zachte klanken

en je lokkende lach – bij mij barst
mijn hart dan bijna uit mijn borst:
jou heel even zien maakt
mij sprakeloos...

mijn tong? Verlamd! En vurig
tintelt mijn huid,
mijn zicht? Weg! En mijn oren
suizen luid

compleet bezweet lig ik
te rillen, grauw wit groen,
ik ben dood! Of toch bijna,
denk ik

Maar ik kan het aan ...

Ciska Imschoot
18 juni 2023

Voor mij is hij een god
Jij zit daar – hij zit daar
bij jou en je praat zacht,

je licht lief. Mijn arme hart
slaat zomaar één slag over.
Oogcontact. Verstomming.

Mijn tong verlamt. Een fijn
venijn vlamt onderhuids.
Verblinding. Suisoren.

Koud zweet, een siddering
is mij de baas. Ik kleur
al groen. Straks sterf ik nog.

Maar alles is te dragen
als jij ...

Berenice Verhelst
4 juli 2023

Die man lijkt mij wel echt een god te wezen,
die man, wie is hij, die daar recht tegenover
jou zit en zo dichtbij je zoet weerklinkend
stemgeluid opvangt,

en ook hoe je heerlijk soms lacht – wat mij, echt,
mijn hart in mijn borst elke keer doet stilstaan:
want maar even zie ik je, of van mijn stem
blijft niets meer over.

Nee, mijn tong ligt gebroken, maar een ragfijn
vuur is plotsklaps over mijn huid gelopen
en mijn ogen zien niets, en donder weerklinkt
luid in mijn oren.

Tappelings stroomt het zweet van me af, en ik beef
over lijf en leden, en groener dan gras
ben ik. Een gestorvene – of toch bijna –
lijk ik mezelf wel.

Maar ik moet dit dragen, als ook een schooier ...

Jacqueline Klooster
9 oktober 2023

Male gaze

Sappho, eeuwenlang al, zo zeg jij, lijk ik
godengelijk. Ik ben het die tegenover
haar zit en haar aangenaam zoete stemgeluid
ademloos aanhoort,

haar begerenswaardige lach beluistert;
dan barst ook mijn hart bijna uit mijn borstkas.
Als ik zelfs maar even een blik op haar werp,
kan ik niet spreken,

stokt de tong... mijn tong... alsof ik die tere
vlam niet ken die van binnenuit mijn huid schroeit,
alsof ik wél iets zie met mijn ogen, gonzend
suizen mijn oren,

koude druppels breken me uit, een siddering
gaat door heel mijn lijf, dat de kleur van gras krijgt,
bleker nog dan jij, en meer dood dan levend
voel ik me, Sappho.

(†Moet ik doorgaan? Is het te dragen?†)

Emilia Menkveld en
Maurits Lesmeister
22 oktober 2023

Sappho 31, *encore*

gelukkig als de goden hij
de jongen daar tegenover je
die maar zit en luistert van nabij
naar je stem

je heerlijk lieve lach waardoor
mijn hart bonst en bonkt in mijn keel
even jou zien en geen woord meer komt
over mijn lippen

nee de tong ligt lamgeslagen een
ragfijn vuur raast onderhuids mijn
ogen zijn op zwart gegaan mijn
oren suizen

uitbrekend zweet ik raak in de greep
van rillingen en bleker zie ik
dan een lijk mijn laatste uur
voelt haast gekomen

moedig voorwaarts nu want

Vincent Hunink
27 oktober 2023

Hij moet wel een god zijn
de man die bij jou zit
je stem en je lach hoort
zo vol verleiding

dat ik in de ban ben
mijn hart in mijn borst bonst
zodra ik je zie stokt
mijn stem volledig

meteen weer die tong lam
dat vuur dat de huid schroeit
en zwart voor de ogen
oren die suizen

een straaltje koud zweet loopt
mijn trillende lijf langs
en witter dan krijt lijk
ik te sterven

Zou ik ooit durven

Emilie van Opstall
30 oktober 2023

Hoe die man daar zit tegenover jou
komt mij voor als bovenaards geluk – hoe hij
dichtbij jou door je zachte stem ge-
heel in de ban is.

En je lacht zo lief – wat mijn hart doet
kloppen in mijn keel – als ik met een
steelse blik naar jou even iets wil zeggen
dan stokt mijn adem.

Maar mijn tong staat stil, en een ijle
gloeïing kruipt onder mijn huid, in mijn beide
ogen blinkt geen licht, van verblinding
suizen mijn oren.

En het zweet gutst langs me – een koude
rilling neemt mij beet, ik verander
in een groene spriet, en ik voel me
langzaam versterven.

Maar je moet volharden, Sappho ...

Diederik Burgersdijk
10 november 2023

mijn god zijn gelijk zijn geluk
die bij jou is je stem hoort
je lach ziet zo sexy zo mooi

mijn hart slaat zo hard
ik verlam en mijn stem stil
mijn woorden tekort

een os op mijn tong
het vuur van mijn huid
en ogen en oren nu nix

mijn lijf koelt weer af
en dood als geel gras
is dit het eind

als

Rob Zweedijk
21 november 2023

Handgeschreven vertaling van de eigenaar van dit
boekje, na 2023

EEN NASCHRIFT

Vertalingen zijn een spiegel van de tijd waarin ze zijn gemaakt. Van de vroege negentiende eeuw tot in de jaren dertig van de twintigste eeuw werd Sappho's fragment 31 in de lage landen metrisch vertaald in een verheven, declamatorische stijl. Met een zelfbedachte titel en door weglating van de laatste anderhalve regel pasten vertalers het aan bij destijds heersende opvattingen over poëzie. In de jaren tachtig en negentig van de twintigste eeuw veranderde Sappho in vertaling in een dichter van weinig woorden. Fragment 31 werd duchtig gemoderniseerd; titels verdwenen, de metriek werd afgeschaft en haar stijl veranderde van bloemrijk in karig en uitgebeend. Korte, pregnante regels staken af tegen een lege bladspiegel. De ingrijpendste wijziging was dat ook de gehavende laatste strofe werd vertaald. Onder invloed van dichters als Hans Faverey kregen lezers en vertalers waardering voor het fragmentarische karakter van Sappho's overgeleverde teksten. Tegenwoordig wordt de schade van de tijd gezien als een authentiek aspect van haar gedichten en zelfs als poëtisch, mooi en mysterieus. Wijlen de dichter Bernlef (*Reflecties*, 2016) beschreef hoe juist die fragmentarische staat uitnodigt tot verwondering en een meditatieve leeshouding:

En toch, juist in wat zich verloor
trilt het na
toont zich een tijdloze droom.

De lange vertaaltraditie bewijst dat Sappho's gedichten tijdloos zijn, al construeren vertalers in hun pogingen om het origineel recht te doen steeds een andere, eigentijdse Sappho. Deze vertaalparadox gaat ook op voor enkele vertalingen die speciaal voor deze uitgave zijn gemaakt, waarin actuele kwesties als perspectief en identiteit aan de orde worden gesteld.

*

Sappho van Lesbos (ca. 625–570 v.Chr.) gold al in de oudheid als een klassieke auteur, klassiek in de zin dat haar werk een bron van inspiratie was voor talloze dichters, lezers en luisteraars. Ik gebruik het woord 'luisteraar' omdat Sappho's gedichten oorspronkelijk liederen waren, die werden gezongen of voordragen onder begeleiding van een lier. Naar de bijbehorende muziek kunnen we slechts gissen, maar dat die wondermooi geweest moet zijn suggereert een anekdote over de Atheense staatsman Solon (een tijdgenoot van Sappho), die verklaarde een lied van Sappho te willen leren en dan te willen sterven (Stobaeus, *Anthologie* 3.29.58).

Het oeuvre van Sappho wordt geschat op zeven tot negen boekrollen, waarvan slechts één gedicht compleet is overgeleverd (ode 1). Fragment 31 behoort tot de ongeveer tien beter bewaarde, wat langere teksten, de rest bestaat uit snippers van één of twee regels en losse woorden die tot ons zijn gekomen als citaten in geleerde verhandelingen uit de oudheid over metriek of oude dialecten en op papyrusfragmenten uit opgra-

vingen in Egypte. Fragment 31 is overgeleverd in een literair essay uit de eerste eeuw van onze jaartelling. Het heet *Over het verhevene* en wordt toegeschreven aan een verder onbekende auteur, die bekend staat als pseudo-Longinus. Hij haalde het aan als een voorbeeld van de briljante techniek waarmee Sappho kenmerkende, aansprekende details isoleerde en combineerde tot één krachtig, expressief geheel. Precies bij de laatste strofe zit een hiaat in het enige manuscript, waardoor het een raadsel is op welke toon het gedicht eindigde. Op grond van een bewerking door de Romeinse dichter Catullus (ca. 84-54 v.Chr.) vermoeden onderzoekers dat het afbreekt in de laatste strofe, maar helemaal zeker is dat niet.

Zoals gezegd waren Sappho's liederen niet bedoeld om stil te zitten lezen (slechts weinig mensen konden lezen en schrijven in haar tijd), maar om allerlei openbare gelegenheden als huwelijken, begrafenissen en religieuze plechtigheden luister bij te zetten. Haar overgeleverde werk bestaat uit hymnen voor goden en godinnen, klaagliederen en bruiloftsliederen, die door een solist of meisjeskoren konden worden gezongen. Door het gebruik van een ik-figuur en de focus op diens emoties lijkt fragment 31 heel persoonlijk, maar tegenwoordig wordt algemeen aangenomen (zie bijvoorbeeld het artikel van André Lardinois in de lijst met bronnen) dat Sappho het schreef als een bruiloftslied, dat tijdens het feest voor alle gasten werd voorgedragen. Het thema is de schoonheid en fysieke aantrekkingskracht van het bruidspaar, en vooral van de bruid, als een symbool voor

de liefde en het geluk dat hun te wachten staat. Het bijzondere van het gedicht is dat het tegelijk individuele gevoelens als verliefdheid vertolkt en de collectieve waarde van huwelijksgeluk.

Sappho's aanpak is origineel. Ze beschrijft niet hoe de jonge vrouw eruitziet, of hoe haar stem klinkt of haar lach, maar concentreert zich op het effect van haar verschijning op de mensen die haar zien. Dat effect is overweldigend – wie haar ziet raakt totaal ondersteboven. Die overrompelende sensatie van zien en voelen beschrijft Sappho heel precies. Het gedicht is beroemd geworden en wordt vaak beleefd als persoonlijke poëzie door de minutieuze, analytische beschrijving van het proces van verliefd worden. Juist doordat het beeld van de vrouw en de man die tegenover haar zit tamelijk abstract is – het is in feite pure suggestie – was het lied geschikt voor steeds weer nieuwe bruidsparen, voor andere feesten, zoals symposia, en als leespoëzie. Het geeft ruim baan aan de verbeelding en gevoelens van lezers of van een luisterend publiek.

De nadruk op de emoties van de 'ik' verleidt het publiek tot vereenzelviging met de spreker. Het mooiste voorbeeld hiervan vind ik de bewerking door de Franse dichter Ronsard (1524-1584), die als volgt begint: 'je suis un demi-dieu quand assis vis-à-vis / de toy' (cursivering van mij). Ronsard was bepaald niet de eerste man die zich herkende in de sfeer en emoties die Sappho opriep in dit gedicht. Dioscorides, een dichter uit de derde eeuw v.Chr. noemde Sappho 'het zoetste bed voor verliefde jongemannen' (*Anthologia Palatina* 7.407), die via

haar poëzie gevoelens van kwetsbaarheid en hartstochtelijk verlangen konden beleven.

Dat de ik-figuur een vrouw is was voor deze mannen kennelijk geen beletsel om zich te identificeren met haar gevoelens. Sappho is spaarzaam met het gebruik van vrouwelijke grammaticale vormen, maar grammaticaal is zowel de geliefde vrouwelijk (φωνείσας, r. 3-4 en γελαίσας, r. 5) als de spreker (παῖσαν en χλωροτέρῳ, r. 14). Daarom werd de ik-figuur vaak opgevat als Sappho zelf. De auteur van *Over het verhevene* bijvoorbeeld interpreteerde het als een autobiografisch gedicht en Plutarchus (eerste eeuw n.Chr.) noteerde dat zij het schreef voor haar geliefde. Nu werd in de literaire kritiek in de oudheid zelden een onderscheid gemaakt tussen auteur en werk. Alle archaische dichters die zich bedienden van een ik-figuur werden gelijkgesteld aan die 'ik', en bij Sappho heeft die gewoonte lang standgehouden. Zo vond de Amsterdamse hoogleraar Kamerbeek het bijvoorbeeld 'een dolzinnig idee' dat dit gedicht bij een bruiloft ten gehore zou zijn gebracht. De theorie dat Sappho wellicht in opdracht werkte verwierp hij stellig. Zij schreef 'voor zichzelf, omdat ze niet anders kon'.

Ik denk dat de opvatting dat Sappho voor zichzelf schreef niet alleen was ingegeven door haar persoonlijke toon en de biografische traditie uit de oudheid, maar ook doordat critici zich lange tijd moeilijk konden voorstellen dat er in de antieke samenleving professionele vrouwelijke auteurs bestonden. Het waren er simpelweg weinig, vergeleken met mannen (er zijn

ongeveer honderd namen van vrouwelijke auteurs bekend, tegenover drieduizend mannen) en hun werk is slecht bewaard gebleven. Als enige vrouw in het literaire pantheon van de oudheid leek Sappho de uitzondering die de regel bevestigde dat dichters mannen waren en vrouwen hun muze. Al in de oudheid werd Sappho vergeleken met de muze en voor veel mannelijke auteurs diende haar werk als voorbeeld en inspiratiebron. Bekend is de gefingeerde brief van Sappho aan Phaon in Ovidius' *Heldinnenbrieven*, waarin hij verwijst naar verschillende gedichten van haar. Fragment 31 is nagevolgd door grote Hellenistische dichters als Theocritus en Apollonius van Rhodos, die een model zochten voor een hartstochtelijk verliefde vrouwelijke hoofdpersoon. De Romeinse dichter Catullus laat in zijn al eerder vermelde bewerking een mannelijke protagonist beven, trillen en zweten als de ik-figuur in fragment 31. De combinatie van een persoonlijke toon en een koele analyse van verliefdheid maakte Sappho's fragment herkenbaar voor mannen en vrouwen in allerlei tijdperken en culturen, zoals blijkt uit de talloze latere bewerkingen en vertalingen.

Sappho's meesterschap schuilt in de kracht en de compactheid van haar metaforen, gecombineerd met een trefzeker gevoel voor ritme en klank. Probeer als vertaler maar eens om al deze aspecten weer te geven in het Nederlands, een taal die qua klankkleur zo anders is dan het Oudgrieks. Door een veelvuldig gebruik van alliteratie en assonantie hebben de vertalers geprobeerd

om equivalenten te vinden voor Sappho's sonore verzen. In oudere, metrische vertalingen zijn haar regels veelal aangevuld met aan de fantasie van de vertaler ontsproten beelden (denk bijvoorbeeld aan Boutens' neologisme *verlangenstekelend* aan het begin van de tweede strofe en het rijke *uw lach, harts diepten ontweld*, waarmee Wolter Kuiper dat couplet laat beginnen), terwijl moderne vertalingen het beknopte van Sappho's taalgebruik accentueren.

Twee van de symptomen van verliefdheid die een uitdaging vormen voor vertalers, althans in de manier waarop Sappho ze verwoordde, zijn het totaal stilvallen en het verschieten van kleur. In de literatuur van de vroege negentiende eeuw komt het wel vaker voor dat verliefde mensen in de aanwezigheid van hun geliefde geen zinnig woord meer uitbrengen. In *Pride and Prejudice* van Jane Austen (1813) valt de welbespraakte Mr. Darcy stil zodra Elizabeth Bennett de kamer binnenkomt. Contemporaine vertalers kunnen niet uit de voeten met Sappho's gebroken tong in de eerste regel van de derde strofe. De tong is beurtelings geboeid, verlamd, verstijfd, stom, verdroogd – Sappho's metafoor voor een absoluut onvermogen om te spreken is vertaald naar een realistischer, minder eigenzinnig beeld. Hetzelfde geldt voor de verandering van kleur in de voorlaatste strofe. De kleur van de ik-figuur wordt vergeleken met de kleur van gras, maar welke kleur? Het Griekse woord *chlooros* duidt een heel kleurenspectrum aan, van heldergroen tot vaalgeel. Homerische helden krijgen in hun doodsangst dezelfde kleur als Sappho's ik-figuur, wat gewoonlijk

vertaald wordt met bleek of vaal. Sommige vertalers kozen voor het woord groen, wat problematisch is omdat die kleur tegenwoordig wordt geassocieerd met jaloezie. De argeloze lezer zou kunnen denken dat de 'ik' jaloers is, terwijl die connotatie met de kleur groen niet bestaat in het Oudgrieks. In de archaische poëzie heeft de kleur groen eerder een seksueel tintje. Groen staat voor fris en vochtig, zoals groen hout, of in de combinatie met gras voor mals en sappig, zoals een voorjaarsweitje. Die laatste associatie gaat de meeste vertalers te ver, waardoor ze voor een variant als 'vaal' of 'bleek' kiezen, een beeld dat dan weer aanschouwelijk gemaakt wordt met toevoegingen als veldgras, gehooïd gras of verdord gras. Het uitgebleekte gras aan het einde van de mediterrane zomer levert een heel ander beeld op dan het zachte gras van het voorjaar of het waas van groen na de eerste regens in de herfst. Zo nodigt Fragment 31 vertalers en hun lezers steeds weer uit tot identificatie en tot het creëren van hun eigen beelden bij haar evocatie van een tijdloos gevoel.

Fragment 31 staat onder classici ook wel bekend als C31, naar de teksteditie van David Campbell in de bekende Loeb-serie: Campbell, D.A. 1990. *Greek Lyric I, reprinted with corrections*, Cambridge Mass. Die editie wordt beschouwd als de standaarduitgave. De Griekse tekst in deze bundel is hieraan ontleend.

Mijn dank gaat uit naar het bestuur van de stichting Carptim voor de mogelijkheid om deze bundel samen te stellen en naar mijn vele collega-vertalers die toestem-

ming verleenden voor de opname van hun werk of op mijn verzoek de uitdaging aangingen een eigen versie te maken van één van de beroemdste liefdesgedichten uit de wereldliteratuur.

Mieke de Vos

DE BRONNEN

Le Clerq 1719

Longinus, *Over het verhevene*. Geciteerd in Ton Harmsen, *Sappho in de zeventiende eeuw*, Neerlandistiek, Online tijdschrift voor taal- en letterkunde, 11-10 2023.

Van Lennep 1797

J. van Lennep, *Leven van mr. D.J. van Lennep* (Amsterdam: Gebroeders Kraay, 1865).

Siegenbeek 1811

Longinus, *Over de verhevenheid*. Vertaald door Matthijs Siegenbeek (Leiden: Herdingh, 1811).

Dorn Seiffen 1821

G. Dorn Seiffen, *Schoonheden uit Grieksche dichters* (Amsterdam: Johannes van der Hey, 1821).

Bilderdijk 1821

W. Bilderdijk, *De dichtwerken van Bilderdijk deel 14* (Haarlem: Kruseman, 1856-1859).

Büser 1836

Liederen van Anakreon en Saffo. Vertaald door J. Th. Büser (Zwolle: J.J. Thijl, 1836).

van de Woestijne 1908

K. van de Woestijne, *Het lied van Phaoon*, De xx^e eeuw 14 (1908), 79-97. Opgenomen in *Verzameld werk I* (Bussum: van Dishoek, 1948).

Gorter 1927

Herman Gorter, *De groote dichters* (Amsterdam: Querido, 1935).

Boutens 1928

Oden en fragmenten van Sappho. Vertaald door P.C. Boutens (Maastricht: Stols, 1928).

Meerwaldt 1945

J.D. Meerwaldt, *Gedichten en fragmenten van Sappho*, Centaur 1 (1945-1946), 614-664.

Kuiper 1951

Longinus, *Over het Verhevene*. Vertaald door Dr. W.E.J. Kuiper, ingeleid door Dr. J.C. Kamerbeek (Amsterdam: Athenaeum-Polak & Van Genneep, 1980).

Straat 1961

E. Straat, *Sappho, Aan de goden gelijk*, Maatstaf 8, (1961), 572.

Kamerbeek 1969

J.C. Kamerbeek, *Archaische Griekse lyriek als uitdrukking van persoonlijk beleven*, Forum der Letteren 10 (1969), 1-18.

Claes 1985

Sappho, *Liederen van Lesbos*. Vertaald door Paul Claes (Leuven: Kritak, 1985).

Wildeboer en Suasso de Lima de Prado 1985

Sappho van Lesbos, *Verzamelde gedichten en fragmenten*. Ingeleid en vertaald door Aart R.P. Wildeboer / Pierre J. Suasso de Lima de Prado (Baarn: Uitgeverij In den Toren, 1985).

Weia 1987

Sappho, *mooi geschreven*. Zestig regels gekozen, vertaald, vormgegeven door Weia (Utrecht: Atalanta, 1987).

Boonen 1997

Johan Boonen, *Ter memorie, Oudheid dichten – vertalen*. (Leuven / Apeldoorn: Garant 1997).

Warren en Molegraaf 1999

Kon ik maar jouw spiegel zijn. Vierentwintig Griekse liefdesgedichten. Gekozen en vertaald door Hans Warren en Mario Molegraaf (Amsterdam: Bert Bakker, 1999).

de Vos 1999

Sapfo, *Gedichten*. Vertaald door Mieke de Vos (Amsterdam: Athenaeum–Polak & Van Gennep, 1999).

Op de Coul 2000

Longinus, *Het sublieme*. Vertaald door Michiel op de Coul (Groningen: Historische Uitgeverij, 2000).

van Wilderode 2002

Sappho. Vertaald door Anton van Wilderode, na-

woord en redactie Patrick Lateur (Leuven: uitgeverij P, 2002).

Lardinois 2023

Sappho's liefdesgedichten, Frons, blad voor Leidse classici 43.1 (2023), 15-19.

Debognies

<http://nl.wikisource.org/wiki/Fragment-en-van-Sappho>

De vertalingen op bladzijden 36 tot 49 zijn gemaakt op verzoek van de samensteller van dit boekje en niet eerder gepubliceerd.

NOTEN

1. Herman Gorter overleed in 1927. Wanneer hij zijn vertaling van fragment 31 heeft gemaakt is onbekend. Hij werd voor het eerst gepubliceerd in Gorters postuum verschenen studie *De groote dichters*.

2. Wolter Kuiper overleed begin 1951. Zijn vertaling van Longinus stamt uit de jaren twintig van de vorige eeuw, maar werd pas na zijn dood in 1980 uitgegeven onder redactie van zijn zoon, K. Kuiper. Deze versie wijkt op twee belangrijke punten af van de vertaling die verscheen onder de titel *Uit Sappho's poëzie* in het tijdschrift van het Nederlands Klassiek Verbond, *Hermeneus* 22 (1950-1951) p. 123-137. Daar heet het Schoonheids Overweldiging, een titel die in een vertaling van *Over het Verhevene* het veld moest ruimen, omdat daar geen titel wordt vermeld. Wolter Kuiper vertaalde de een na laatste regel als 'of 'k ware gestorven bijkans, schijn ik, Agallis'. De verklaring hiervoor is dat Kuiper zijn vertaling baseerde op een reeds lang achterhaalde tekstuitgave van de negentiende eeuwse Duitse classicus Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff. Het personage Agallis komt in geen enkele andere teksteditie voor.

3. Anton van Wilderode (pseudoniem van Cyril Coupé) overleed in 1998 op tachtigjarige leeftijd. Tijdens een reis naar Lesbos in de zomer van 1987 maakte hij een eerste, ruwe vertaling van enkele gedichten van Sappho, waaronder fragment 31. In 1991 werkte hij zijn vertaling uit voor een lezing en daarna in 1997, voor publicatie in de verzamelbundel *Oude keizers, nieuwe kleren*.

Griekse en Latijnse vertalersvondsten, onder redactie van Vincent Hunink, Mark Pieters en Patrick De Rynck (Amsterdam: Athenaeum–Polak & Van Genneep, 1997).

4. André Lardinois vertaalde fragment 31 uit de teksteditie van C. Neri, *Saffo, testimonianze e frammenti*, (Berlijn: De Gruyter, 2021). Deze wijkt op enkele punten af van de editie van Campbell.

OVER DE VERTALERS

Pieter le Clerq (1692-1759), dichter, geschiedschrijver en vertaler.

David Jacob van Lennep (1774-1853), dichter en hoogleraar Latijn en Grieks aan het Athenaeum Illustre van Amsterdam.

Matthijs Siegenbeek (1774-1854), theoloog en neerlandicus, eerste hoogleraar Nederlands aan de Rijksuniversiteit Leiden.

Gerardus Dorn Seiffen (1774-1858), classicus en rector van het Utrechts Gymnasium.

Willem Bilderdijk (1756-1831), dichter, advocaat en privatdocent Vaderlandse Geschiedenis, vertaalde werk van diverse antieke dichters.

Jacob Theodoor Büser (1789-1868), overlevende van Napoleons veldtocht naar Rusland, dichter en vertaler.

Karel van de Woestijne (1878-1929), dichter en docent Nederlandse literatuurgeschiedenis aan de Universiteit Gent.

Pieter Cornelis Boutens (1870-1943), dichter en classicus, docent in het middelbaar onderwijs.

Herman Gorter (1864-1927), dichter, classicus en me-deoprichter van de Sociaal-Democratische Arbeiders-partij.

Johannes David Meerwaldt (1888-1966), docent Klassieke talen aan het Barlaeus Gymnasium in Amsterdam, vertaler en kenner van het werk van Vondel.

Wolter Kuiper (1883-1951), hoogleraar Klassieke talen aan de Universiteit van Amsterdam.

Evert Straat (1898-1972), schrijver, journalist en vertaler, met name van toneel.

Jan Coenraad Kamerbeek (1907-1998), hoogleraar Klassieke talen aan de Universiteit van Amsterdam.

Paul Claes (1943), filoloog, schrijver van romans en essays, dichter en vertaler.

Aart Wildeboer (1956), classicus en vertaler. Pierre Suasso de Lima de Prado (1915-1991) was priester, verzetsstrijder en aalmoezenier bij de Binnenlandse Strijdkrachten, missionaris in Afrika en auteur. Vanaf 1961 woonde en werkte hij als pastoor in een dorp in Noord-Frankrijk.

Weia Reinboud (1950), veldbioloog en publicist.

Johan Boonen (1939), classicus, vertaler en toneelauteur.

Hans Warren (1921–2001), dichter, schrijver en vertaler, het laatste veelal in samenwerking met zijn partner Mario Molegraaf (1960), auteur en vertaler.

Mieke de Vos (1961), oudhistoricus en vertaler.

Michiel Op de Coul (1961–2022), docent Grieks en Latijn aan Tilburg University.

Anton van Wilderode (1918–1998), priester, classicus, auteur en vertaler.

André Lardinois (1961), hoogleraar Grieks aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Tom Ingelbrecht (1979), docent Klassieke Talen bij Scholengroep St. Michiel in Roeselaere en vertaler.

Kyrke Otto (1995), filosoof en classicus, promovendus aan de Radboud Universiteit Nijmegen, dichter en redacteur van *De Gids*.

Susanne Borowski (1967), docent Klassieke Talen aan het St. Ignatius Gymnasium in Amsterdam.

Ciska Imschoot (1980), docent Klassieke Talen aan College ten Doorn in Eeklo en vertaler.

Berenice Verhelst (1987), docent Grieks aan de Universiteit van Amsterdam en vertaler.

Jacqueline Klooster (1976), docent Grieks aan de Rijksuniversiteit Groningen en publicist.

Emilia Menkveld (1990), classicus en romanist, publicist en vertaler, redacteur van *de Volkskrant*. Maurits Lesmeister (1991), docent Klassieke talen aan het Johan van Oldebarneveld Gymnasium in Amersfoort, vertaler en publicist.

Vincent Hunink (1962), vertaler, docent Klassiek en Vroegchristelijk Latijn aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Emilie van Opstall (1968), docent Grieks aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, auteur en vertaler.

Diederik Burgersdijk (1973), docent Klassieke Talen en Oude Geschiedenis aan de Universiteit Utrecht, auteur en vertaler.

Rob Zweedijk (1969), neerlandicus, dichter en redacteur bij uitgeverij Athenaeum–Polak & Van Gennep.

Dit boekje werd in 2024 geproduceerd in opdracht van Stichting Carptim. Het is bedoeld als geschenk voor leerlingen, studenten en andere belangstellenden. Dit boekje mag niet worden verkocht.

Carptim beoogt positief bij te dragen aan het vertaalklimaat in Nederland voor Latijn en Grieks, onder andere door het stimuleren van nieuwe uitgaven van klassieke vertalingen (inclusief beschouwingen over vertalingen en vrije bewerkingen geïnspireerd op de klassieke oudheid), en het bekendmaken van het vertaalwerk bij een breed publiek, met name bij leerlingen en studenten. De stichting draagt als naam een zeldzaam Latijns bijwoord met als betekenis ‘pluksgewijs’, ‘stukje bij beetje’, ‘hier wat en daar wat’.

De rechthebbenden op de vertalingen zijn naar best vermogen en voor zover noodzakelijk opgespoord. Indien er toch vertalers of auteurs zijn wier rechten door deze publicatie geschaad zouden zijn, dan worden zij vriendelijk verzocht zich tot de samensteller van de bundel te wenden.

Samenstelling: Mieke de Vos

Redactie: Vincent Hunink en Rob Zweedijk

Omslag en binnenwerk: Ilona Snijders

Oplage: 1000 stuks

ISBN: 9789082930450

Meer info: www.carptim.nl

